Sprawiedliwi - bohaterowie narodu żydowskiego

Wstęp

Od jesieni przygotowujemy się do wyjazdu do Bawarii - na Spotkania Młodzieży, które odbywają się na terenie byłego obozu koncentracyjnego we Floßenbürgu. Dlatego chciałyśmy poznać tematy związane z II wojną światową i Holokaustem. Natknęłyśmy się na historię rodziny Jaroszów z Piask koło Lublina, którzy pomagali prześladowanym Żydom w tamtym okresie.

Dwie z nas zainspirowały się osobistym spotkaniem z panią Marianną Krasnodębską. Panią Mariannę i jej brata Maksymiliana za jej działalność odznaczono Medalem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata oraz nadano im Tytuł Honorowego Obywatela Państwa Izrael. Na tym spotkaniu obecne były w ubiegłym roku dwie koleżanki z naszej klasy. I dlatego chciałyśmy poznać niesamowite losy jej rodziny.

Introduction

Since the autumn, we have been preparing to travel to Bavaria for the Youth Encounters that takes place on the site of the former concentration camp in Floßenbürg. That is why we wanted to learn about the topics related to the Second World War and the Holocaust. We came across the history of the Jarosz family from Piaski near Lublin, who helped persecuted Jews at that time.

Two of us were inspired by a personal meeting with Mrs. Marianna Krasnodębska. Marianna and her brother Maksymilian were awarded the Medal of the Righteous Among the Nations for their activity and were given the title of Honorary Citizen of Israel.Two colleagu from our class were present at this meeting last year. That is why we wanted to know the incredible fate of her family.

Piaski

Piaski położone są na ważnym szlaku komunikacyjnym z Warszawy do Lwowa. Obecnie wiodą tędy dwie drogi międzynarodowe do Lwowa i Kowla na Ukrainie. Miejscowość ta w okresie międzyw
zamieszkiwana była pr
wielokulturową społeczność-
-katolików, Żydów i protestantów.
wyznawców judaizmu zami
okolice Starego Rynku prz
Lubelskiej. Przy tej ulicy zn
również dom rodzinny Jaroszów

Piaski

Piaski is located on an important communication route from Warsaw to Lviv. Currently there are two international roads leading to Lviv and Kowel in Ukraine. In the interwar [illegible] period the town was inhabited by a [illegible] community - Catholics, Protestants. Most of the [illegible] foll[illegible] Judaism lived near the Old [illegible] on Lubelska Street. The [illegible] family house was also [illegible] loca[illegible] street.

Piaski

O tym, że Piaski były ośrodkiem judaizmu mogłyśmy stwierdzić po istnieniu ważnych obiektów kultu religijnego - synagodze, dwóch cmentarzach żydowskich, bejt ha midraszach oraz rzeźni rytualnej. Żydzi mieszkający tutaj utrzymywali się głównie z handlu i rzemiosła. Mieli swoje sklepy i zakłady rzemieślnicze. Co więcej, w latach 20 XX. wieku kwitło tutaj bogate żydowskie życie polityczne.

Piaski

The fact that Piaski was the centre of Judaism could be seen after the existence of important objects of religious cult - a synagogue, two Jewish cemeteries, bythene ha midrash and a ritual slaughterhouse. The Jews living here made a living mainly from trade and craft. They had their own shops and workshops. Moreover, in the 1920s, rich Jewish political life flourished here.

Getto w Piaskach

Tuż przed zajęciem Piask w 1939 r. przez wojska niemieckie oraz Armię Czerwoną do miasta zaczęli napływać żydowscy uchodźcy z innych miejscowości. W 1940 roku osiedlili się tam Niemcy, a później utworzyli, jedno z pierwszych na Lubelszczyźnie, gett. Znajdowało się ono we wschodniej części miasta. Obejmowało ulice: Gardzienicką, Bednarską, Szewską, Księżą i Rybną, Kozią, Pocztową, Furmańską, Krótką i Kościelną. Getto dzieliła ulica Lubelska. Otoczone było drutem kolczastym. Dzięki fragmentom korespondencji więźniów możemy poznać tragiczne warunki, jakie w nim panowały.

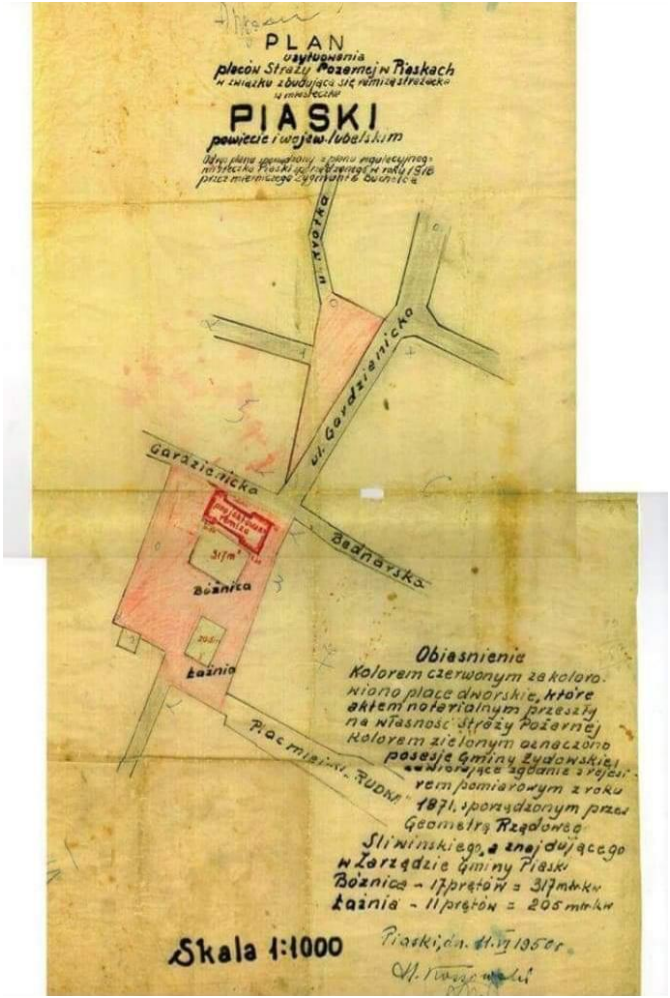

GHETTO IN THE PIASKI

Shortly before Piaski was taken over by the German army and the Red Army in 1939, Jewish refugees from other towns started to arrive to the town. In 1940, the Germans settled there and later they established, one of the first ghettos in the Lublin region. It was located in the eastern part of the city. It included Gardzienicka, Bednarska, Szewska, Księża i Rybna, Kozia, Pocztowa, Furmańska, Króka and Kościelna Streets. The ghetto was divided by Lubelska Street. It was surrounded by barbed wire.

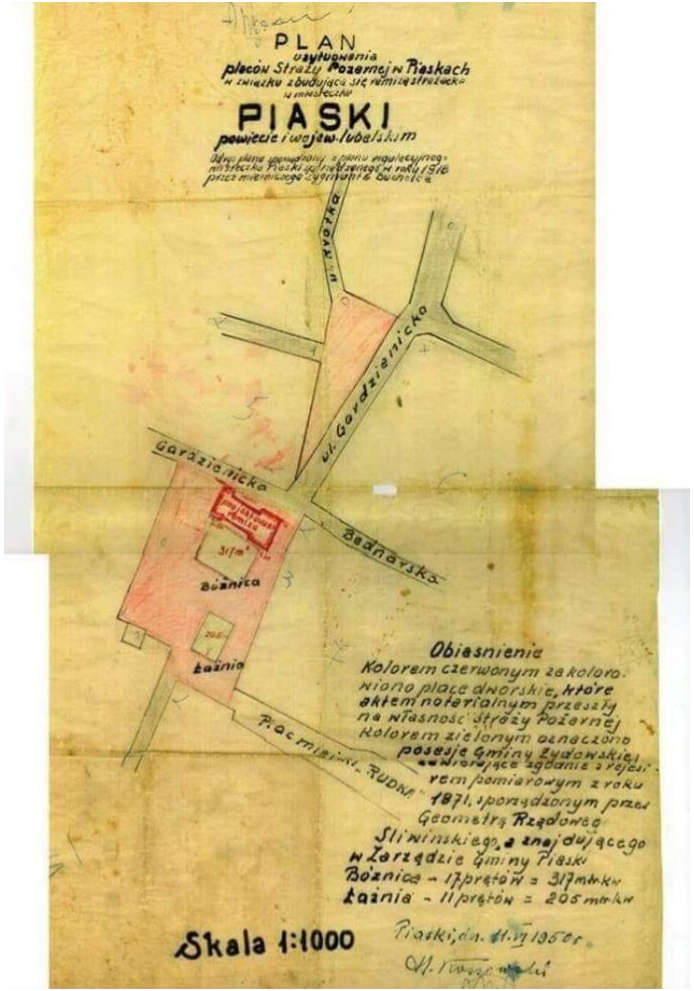

Dzięki fragmentom korespondencji więźniów możemy poznać tragiczne warunki, jakie w nim panowały:

"Mieszkamy w 11 osób w jednej izbie. Z mieszkaniami jest tutaj duża bieda. Najdotkliwiej załatwienia czynności fizjologicznych. Na świeżej wolnej przestrzeni w naturze ponieważ tutejsi ludzie utrzymują te miejsca w złym stanie."

W getcie znajdowała się tylko jedna studnia. Tylko osoby posiadające jakikolwiek majątek mogły za pośrednictwem polskich Żydów wymienić go na jedzenie. Brakowało także opieki medycznej oraz zaopatrzenia medycznego co powodowało zwiększenie śmiertelności.

Thanks to fragments of prisoners' correspondence, we can learn about the tragic conditions that prevailed there:

"We lived in 11 people in the same room. There is a lot of poverty with the flats here. Physiological activities are the most painful. In fresh free space in nature, because local people keep these places in poor condition."

There was only one well in the ghetto. Only people with any property could exchange it for food through Polish Jews. There was also a shortage of medical care and supplies, which resulted in increased mortality.

Getto Tranzytowe

Getto w było jednym z pierwszych gett tranzytowych na Lubelszczyźnie. Ich celem było skupienie ludności żydowskiej z dystryktu Lubelskiego oraz z zagranicy, by później sprawniej przeprowadzić Akcję "Reinhardt". Piaski były gettem przejściowym mimo to, że nie było tam torów kolejowych. Były jedynie przystankiem do ostatecznej Zagłady. Stąd ludność kierowana była do Trawnik, by tam wsiąść do pociągu do Bełżca lub Sobiboru.

TRANSIT GHETTO

The ghetto was one of the first transit ghettos in the Lublin region. Their aim was to gather the Jewish population from the Lublin district and from abroad, in order to later carry out the "Reinhardt" Action more efficiently. Piaski was a transit ghetto anyway, that there were no railroad tracks. They were only a stopover to the final extermination. From there, people were directed to Trawniki to take a train to Belzec or Sobibor.

Początkowo Żydzi nie wiedzieli jaki los czeka osoby wysiedlone. Niemcy wspominali tylko o „pracy na Wschodzie”. Do tego trafiały tysiące osób. Pomimo wywózek z getta trafiały tutaj kolejne transporty. Dlatego było tutaj duże przeludnienie, a w związku z nim warunki jeszcze trudniejsze dla osadzonych tu rodzin żydowskich.

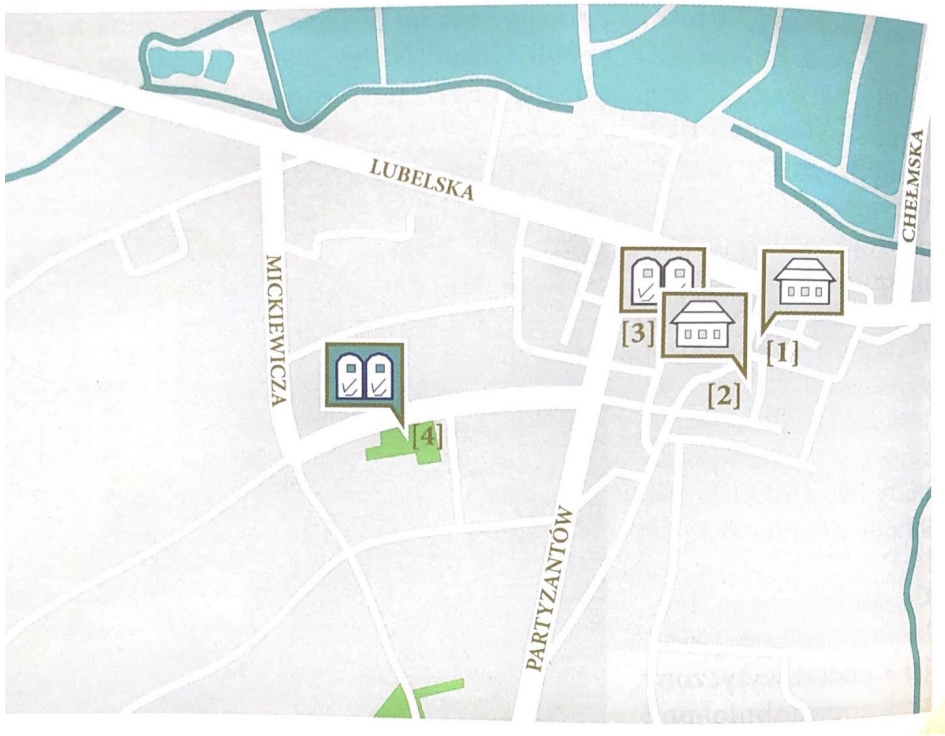

At first, the Jews did not know what fate awaited the displaced people. The Germans only mentioned about "working in the East." There were thousands of people in it. In spite of the ghetto deportations, more transports were sent here. Therefore, there was a large overcrowding here, and as a result the conditions were even more difficult for the Jewish families imprisoned here.

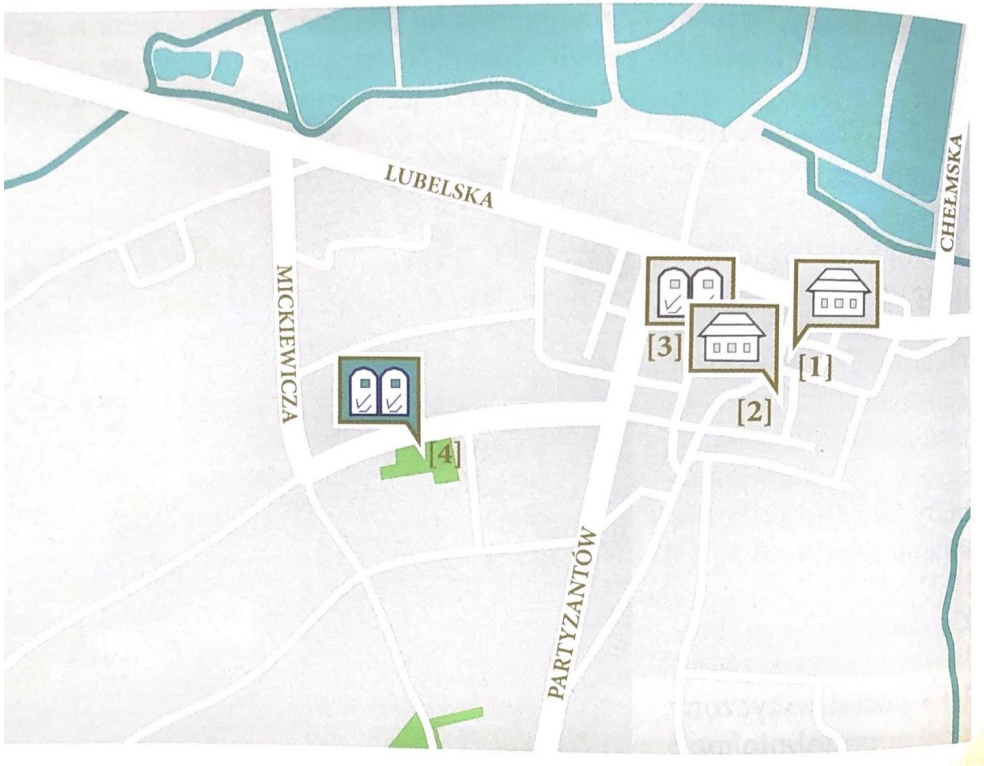

Rodzina Jaroszów

Piaski, kwiecień 1935.

Ignacy oraz Anna Jaroszowie mieli ośmioro dzieci, sześciu synów oraz dwie córki. Ojciec był urzędnikiem oraz budowniczym. Posiadał duże gospodarstwo rolne oraz kamienicę, którą wynajmował, dzięki czemu należał do elity całego miasteczka.

Rodzina od pierwszych dni okupacji działała w konspiracji - ZWZ i AK. Za pomoc partyzantom Niemcy zamordowali czterech synów oraz ich dziadka.

The Jarosz Family

Piaski, April 1935.

Ignacy and Anna Jarosz had eight children, six sons and two daughters. The father was a clerk and builder. He had a large farm and a tenement house, which he rented, so he belonged to the elite of the whole town.

From the first days of the occupation the whole family was active in the underground - ZWZ and AK. For helping the partisans, the Germans murdered four sons and their grandfather.

Jaroszowie pomagali Żydom w miejscowym getcie. Stale utrzymywali z nimi kontakt. Wśród nich znajdowały się koleżanki i koledzy ze szkolnej ławki dzieci Anny i Ignacego. Przez ogrodzenie rodzeństwo przerzucało żywność, środki czystości oraz lekarstwa, a także - jak wspominają, sami przeskakiwali przez płot, aby spotkać się ze swoimi rówieśnikami. Zapewniali im kenkarty oraz fałszywe dokumenty. Często także rodzina ukrywała Żydów w domu oraz zabudowaniach gospodarczych podczas łapanek.

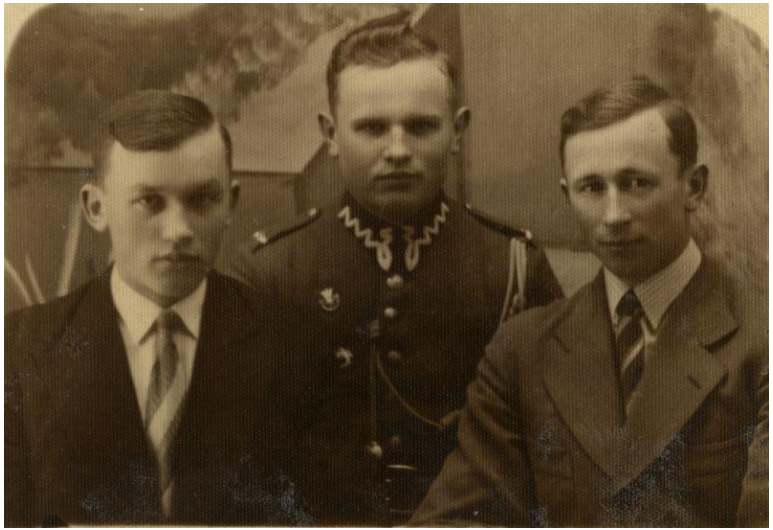

Stanisław, Aleksander,
Jan Jarosz, 1936.

The Jarosz family helped the Jews in the local ghetto. They were in constant contact with them. Among them were friends from the school bench of Anna and Ignacy's children. Through the fence, the siblings were passing food, cleaning products and medicines, as well as - as they recall, they jumped over the fence themselves to meet their peers. They provided them with kennkarts and fake documents. Often the family also hid Jews in the house and farm buildings during roundups.

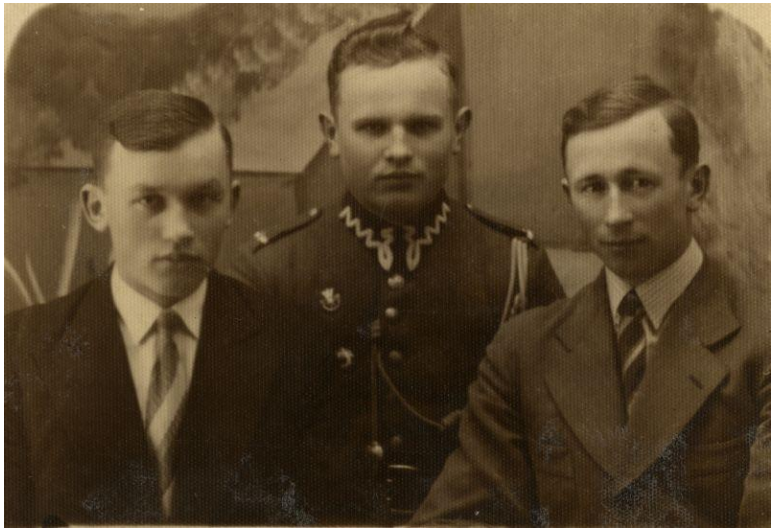

Stanisław, Aleksander, Jan Jan Jarosz, 1936.

Pomoc rodzinie Lewinów

Jaroszowie szczególną opieką otaczali tę rodzinę, wysiedloną z niemieckich terenów - Wolfa Lewina i jego dwie córki Gertrudę i Hanę. Pomagali im w ukrywaniu się, dostarczając żywność i materiały pierwszej potrzeby.

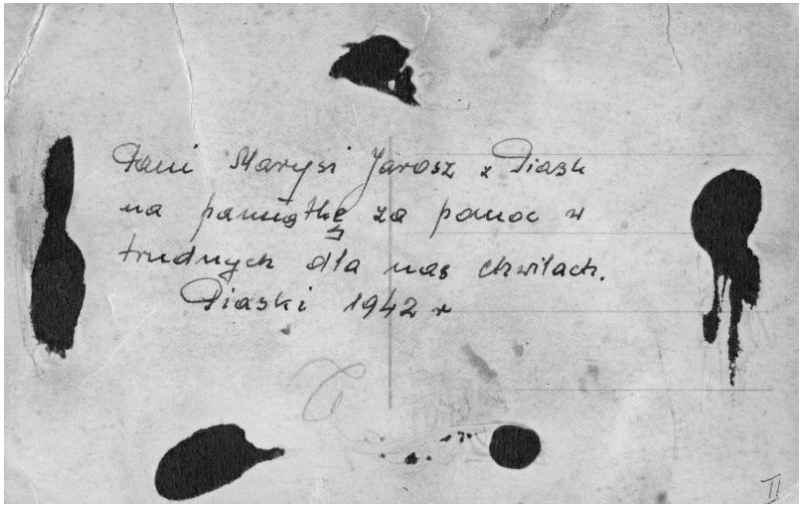

Dedykacja dla Marianny Jarosz od Gertrudy Lewin, Piaski, 1942.

Pisze:
“*Pani Marysi Jarosz z Piask na pamiątkę za pomoc w trudnych dla nas chwilach.*”

Helping Lewin family

The Jarosz family also took special care of the Jewish Lewin family, who were displaced rom German territory - Wolf Lewin and his two daughters Gertrude and Hana. They helped them in hiding, supplying food and necessities.

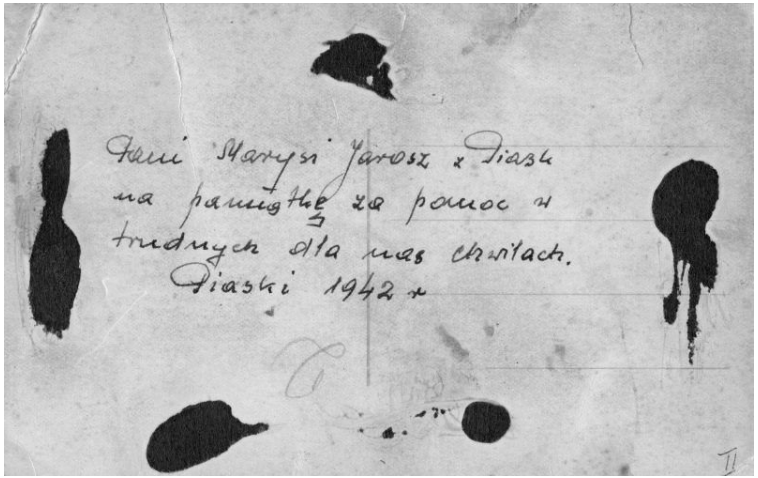

Dedication to Marianna Jarosz from Gertruda Lewin, Piaski 1942.

She wrote:
”To Miss Marysia Jarosz from Piaski as a souvenir for helping in hard to our family times.”

Jaroszowie pomagali także ukrywać się Józefowi Honigowi, zaprzyjaźnionemu z rodziną Żydowi z Piask.

Za swoją okupacyjną działalność Jaroszowie w 2001 r. otrzymali medal ,,Sprawiedliwych wśród Narodów Świata” oraz Honorowe Obywatelstwo Państwa Izrael.

Józef Honig. Lublin, 13 sierpnia 1988r.

Medal “Sprawiedliwy wśród Narodów Świata” dla rodziny Jaroszów.

The Jarosz family also helped Józef Honig, a Jew from Piaski who was close friend to this family, to hide.

For their occupational activity in 2001 Jarosz family received the medal “Righteous Among the Nations” and the honorary Israel citizenship.

Medal “Righteous Among the Nations” for Jarosz family.

Józef Honig. Lublin, 13th of August 1988.

Marianna Krasnodębska

Jedna z najciekawszych kobiet z województwa Lubelskiego ze względu na jej działalność wojenną. Urodziła się 10 października 1923 roku w Piaskach. W Piaskach były tylko dwie szkoły, w których żydowskie dzieci były traktowane tak samo jak polskie. Marianna miała dużo żydowskich koleżanek, z którymi miała dobre więzi. Odrabiały one razem lekcje oraz pomagały sobie wzajemnie. Częstowały ją ich przysmakiem- hamantaszami. Z wybuchu wojny kobieta pamięta popłoch wywołany bombardowaniami.

Marianne Krasnodębska

One of the most interesting women from the Lublin Province due to her wartime activity. She was born on 10 October 1923 in Piaski. There were only two schools in Piaski where Jewish children were treated in the same way as Polish children. Marianna had many Jewish friends, with whom she had good ties. They did their homework together and helped each other. They offered her their delicacy - hamantas.

From the outbreak of the war the woman remembers the panic caused by the bombings.

W wieku 18 lat wstąpiła do ZWZ. Była tam łączniczką AK z Żydowską Organizacją Bojową. Podczas II wojny światowej była czynnie zaangażowana w konspirację w Piaskach. Uratowała wiele osób, między innymi: Wolfa, Chana, Gertrudę Lewinów oraz Józefa Honiga. Dostarczała żywność oraz materiały pierwszej potrzeby żydowskiej rodzinie Lewinów, którzy przybyli do Piask ze Szczecina. Podróżowali w bardzo ciężkich warunkach. Było tam ciasno
i zimno. Gdy dotarli do Piask byli poodmrażani, mieli skostniałe nogi. Jaroszowie porozmieszczali ich tam, gdzie mogli.
Po wojnie pani Marianna nie mogła kontynuować nauki ze względu na chorych rodziców.
Jej ojciec przebywał na Majdanku, gdzie stracił zdrowie. Marianna miała siedmioro rodzeństwa. Dwóch jej braci zginęło w Oświęcimiu, dwaj inni i jej dziadek zostali zamordowani przez esesmanów. To była bardzo duża strata za jej udział w walce.

At the age of 18 she joined the AGM. There she was a Home Army liaison officer with the Jewish Combat Organization. During World War II she was actively involved in the conspiracy in Piaski. She saved many people, among others: Wolf, Chan, Gertrude Lewin and Józef Honig. She provided food and first aid materials to the Jewish Lewin family, who came to Piaski from Szczecin. They travelled in very difficult conditions. It was tight there.
and cold. When they got to Piaski, they were defrosted, their legs were ossified. The Jarosz family moved them where they could. After the war, Marianna could not continue her education because of her sick parents. Her father stayed at Majdanek, where he lost his health. Marianna had seven siblings. Two of her brothers died in Oświęcim, two others and her grandfather were murdered by SS men.

Marianna wraz z braćmi nie mogli zostać zatrudnieni w Piaskach ze względu na zniszczoną reputację - należeli do AK, a pan Maksymilian był również Żołnierzem Wyklętym w jednostce dowodzonej przez patrona naszej szkoły - Majora Hieronima Dekutowskiego ps. „Zapora”. Ludzie nazywali ich "zaplutymi karłami reakcji". Marianna musiała również opiekować się czworgiem dzieci swojej siostry, której mąż zginął na wojnie.
W 1950 roku pani Marianna wyszła za mąż i ma dwójkę dzieci. Przez jakiś czas mieszkali w Poznaniu, w Lesznie Wielkopolskim. Po śmierci Stalina wybudowali dom w Piaskach za pieniądze z majątku rodzinnego.

It was a great loss to the family for her participation in the fight. Marianna and her brothers could not be employed in Piaski because of their damaged reputation- they belonged to the Home Army, and Mr. Maksymilian was also a cursed soldier in a unit commanded by the patron of our school - Major Hieronim Dekutowski aka "Dam". People called them "spiteful reactionary dwarves". Marianna also had to take care of four children of her sister, whose husband died in the war. In 1950 Marianna got married and had two children. For some time they lived in Poznan, in Leszno Wielkopolskie. After Stalin's death, they built a house in Piaski with money from the family estate.

Maksymilian Jarosz

Pan Maksymilian był najmłodszym synem w rodzinie. PO szkole podstawowej w Piaskach miał kontynuować naukę w Liceum Staszica, ale wybuch wojny uniemożliwił mu to.
Ukończył tajne komplety, na których zdał maturę. Razem rodzeństwem działał w ZWZ i AK. Z bratem Aleksandrem organizowali blankiety fałszywych dokumentów - kenkart, dowodów osobistych, dostarczali amunicję do getta. Pomagał znajomym Żydom przebywającym w piaseckim getcie.

Maximilian Jarosh

Mr. Maksymilian was the youngest son in the family. After primary school in Piaski he was supposed to continue his education in Staszic High School, but the outbreak of war made it impossible for him. He completed secret classes, during which he passed his high school leaving exam. Together with his siblings he was active in ZWZ. and AKs. Together with brother Alexander they organized blanks of fake documents - kennkarts, ID cards, they delivered ammunition to the ghetto. He helped his friends, Jews living in the sand ghetto.

Jego postać zainteresowała nas szczególnie, ponieważ jest on jednym z Zaporczyków.
Zgrupowanie to zostało założone przez patrona naszej szkoły- Hieronima Dekutowskiego.
Wielokrotnie najmłodszy z rodziny Jaroszów odwiedzał z siostrą naszą szkołę, z chęcią wspominał młodzieńcze lata i prowadził liczne rozmowy na temat działalności swojej rodziny w czasach okupacji z uczniami oraz nauczycielami.
Mieszka w Piaskach.

We were particularly interested in his figure because he is one of the Zaporizhs. This grouping was founded by the patron of our school, Hieronim Dekutowski. Many times, the youngest of the Jarosz family visited our school with his sister. He gladly remembered his adolescent years and conducted numerous talks about his family’s activities during the occupation with students and teachers.
He lives in Piaski.

Kinga Kłos
Antonina Sarzyńska
Weronika Niemczuk
Natasza Szymbor

nauczyciel/teacher-Iwona Kryczka

XXIX Liceum Ogólnokształcące im. cc mjr Hieronima Dekutowskiego ps „Zapora” w Lublinie